

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید بهشتی

دانشکده حقوق و الهیات

بخش الهیات

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق

حکم تکلیفی و وضعی استفاده از سلول‌های بنیادی بند ناف از منظر فقه شیعه

مؤلف:

بتول شاهرخی شاهرخ آبادی

استاد راهنما:

دکترسیده فاطمه طباطبایی

استاد مشاور:

دکتر عبدالرضا محمدحسین زاده

شهریور ۱۳۹۹

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده حقوق و الهیات

بخش الهیات

این پایان نامه با عنوان حکم تکلیفی و وضعی استفاده از سلول‌های بنیادی بند ناف از منظر فقه شیعه توسط آقای / خانم بتول شاهرخ شاهرخ آبادی دانشجوی رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق با شماره دانشجویی ۹۶۱۶۰۰۱۰ تدوین شده است و در تاریخ ۱۳۹۹/۶/۳۱ با درجه عالی و نمره ۱۹/۵۰ مورد پذیرش هیئت محترم داوران قرار گرفت.

این پایان نامه هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره کارشناسی ارشد شناخته نمی شود.

سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبۀ علمی	نام محل خدمت	امضاء
استاد راهنما	دکتر سیده فاطمه طباطبایی	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
استاد مشاور	دکتر عبدالرضا محمدحسین زاده	دانشیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
داور اول	دکتر مرتضی عرب	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
داور دوم	دکتر میثم تارم	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	

نماینده تحصیلات تکمیلی:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده:

نام و نام خانوادگی: دکتر حسین عرب نژاد

نام و نام خانوادگی: دکتر مهدی عباس زاده فتح

زرندی

آبادی

امضاء

امضاء

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

با استانت از خدای سبحان و با اعتقاد راسخ به اینکه عالم محضر خداست و او همواره ناظر بر اعمال ماست و به منظور انجام ساینده‌ی پژوهش‌های اصیل، تولید دانش جدید و بسازی زندگانی بشرو، مادانجویان و اعصابی بیات علمی دانشگاه و پژوهشگاه‌های کشور:

- تمام تلاش خود را برای کشف حقیقت و حفظ حقیقت به کار خواهیم بست و از هرگونه جعل و تحریف در خیال‌های علمی پرهیزی کنیم.
- حقوق پژوهشگران، پژوهیدگان (انسان، حیوان، گیاه و آشیاء)، سازمان‌ها و سایر صاحبان حقوق را به رسمیت می‌شناسیم و در حفظ آن می‌کوشیم.
- به مالکیت مادی و معنوی آثار پژوهشی ارجح می‌نیم، برای انجام پژوهشی اصیل اهتمام ورزیده و از سرقت علمی و ارجاع نامناسب اجتناب می‌کنیم.
- ضمن پایدندی به انصاف و اجتناب از هرگونه تبعیض و تعصب، در کفیه خیال‌های پژوهشی، رهیافتی قناد از اتخاذ خواهیم کرد.
- ضمن امانت‌داری، از منافع و امکانات اقتصادی انسانی و فنی موجود استفاده بهره‌ورانه خواهیم کرد.
- از اتمار غیر اخلاقی نتایج پژوهش‌ها نظیر اتمار موازی، همپوشان و چندگانه (کله‌ای) پرهیزی کنیم.
- اصل محرمانه بودن و رازداری را محور تمام خیال‌های پژوهشی خود قرار می‌دهیم.
- در هر خیال‌های پژوهشی به منافع ملی توجه کرده و برای تحقق آن می‌کوشیم.
- خویش را ملزم به رعایت کفیه‌های علمی رسته خود، قوانین و مقررات، سیاست‌های حرفه‌ای، سازمانی، دولتی و راهبردهای ملی در همه مراحل پژوهش می‌دانیم.
- رعایت اصول اخلاق در پژوهش را اقدامی فرهنگی می‌دانیم و به منظور بالندگی این فرهنگ، به ترویج و اشاعه‌ی آن در جامعه اهتمام می‌ورزیم.

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تعهدنامه

اینجانب بتول شاهرخی شاهرخ آبادی به شماره دانشجویی ۹۶۱۶۰۰۱۰ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان نویسنده پایان نامه با عنوان حکم تکلیفی و وضعی استفاده از سلول‌های بنیادی بند ناف از منظر فقه شیعه تحت راهنمایی سیده فاطمه طباطبائی تأیید می‌کنم که این پایان‌نامه نتیجه پژوهش اینجانب می‌باشد و در عین حال که موضوع آن تکراری نیست، در صورت استفاده از منابع دیگران، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن درج شده است. همچنین موارد زیر را نیز تعهد می‌کنم:

۱- برای انتشار تمام یا قسمتی از داده‌ها یا دستاوردهای پایان‌نامه خود در مجامع و رسانه‌های علمی اعم از همایش‌ها و مجلات داخلی و خارجی به صورت مقاله، کتاب، ثبت اختراع و به صورت مکتوب یا غیرمکتوب، با کسب مجوز از دانشگاه شهید باهنر کرمان و استاد(ان) راهنما اقدام نمایم.

۲- از درج اسامی افراد خارج از کمیته پایان‌نامه در جمع نویسندگان مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه، بدون مجوز استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم و اسامی افراد کمیته پایان‌نامه را در جمع نویسندگان مقاله درج نمایم.

۳- از درج نشانی یا وابستگی کاری (affiliation) نویسندگان سازمان‌های دیگر (غیر از دانشگاه شهید باهنر کرمان) در مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه بدون تأیید استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم^۱

۴- کلیه ضوابط و اصول اخلاقی مربوط به استفاده از موجودات زنده یا بافتهای آنها را برای انجام پایان‌نامه رعایت نمایم.

۵- در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه شهید باهنر کرمان از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر (مقالات مستخرج، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری، متعلق به دانشگاه شهید باهنر کرمان است و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست. همچنین استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان‌نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد. چنانچه مبادرت به عملی خلاف این تعهدنامه محرز گردد، دانشگاه شهید باهنر کرمان در هر زمان و به هر نحو مقتضی حق هرگونه اقدام قانونی را در استیفای حقوق خود دارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو بتول شاهرخی شاهرخ آبادی

امضا و تاریخ:

^۱ تنها آدرس مورد قبول برای دانشگاه به این صورت می‌باشد:

Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

نام و آدرس واحدهای دانشگاه در تولیدات علمی محققان دانشگاه به تشخیص بخش و دانشکده به شرح زیر می‌باشد:

Department of, Faculty of Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

آدرس صحیح جهت درج در مقالات و سایر تولیدات علمی فارسی:

گروه (بخش), دانشکده, دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

تقدیم به:

بی چون و چرا و اطاله کلام

حاصل تلاشم رادر طبق اخلاص می گذارم

و با صدها گل رز مهر می آرایم

و به پدر، مادر و همسر همیشه مهربانم تقدیم می کنم.

تشکر و قدردانی:

. منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قرب است و به شکر اندرینش مزید نعمت.

تشکر ویژه از سرکارخانم دکتر سیده فاطمه طباطبایی بزرگ استاد اخلاقی که حق استادیش را بر من تمام نمود و با همه کاستی هایم کنار آمد و حقیقتاً راهنمای بزرگی برایم در تدوین این پایان نامه و اخلاقیات بود.

تشکر فراوان از جناب آقای دکتر محمدحسین زاده استاد مشاور گران قدر و فهیم.

تشکر بی چون و چرا از همسر همیشه مهربان و دلسوزم که همیشه بی منت یاریم نمود.

تشکر از پدر و مادرم که در هر شرایطی عاشقانه کنارم بودند و دست گرمشان را می بوسم که با دعای خیرشان باعث قوت قلبم بودند.

و در آخر دعای خیر من بدرقه راه همه بزرگوارانی که مرا در تدوین و دفاع یاری کردند.

چکیده

با پیشرفت علم پزشکی در زمینه استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف در درمان بسیاری از بیماری های قلبی و عروقی، ترمیم طناب نخاعی، بیماری های کلیوی و خون ساز و نیز تشکیل بانک های فریز سلول های بنیادی جهت نگهداری از آن ها و استفاده آن در آینده محتمل، موضوع استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف، مطرح شده است. از آن جا که این موضوع از مباحث مبتلی به جامعه محسوب می گردد و قوانین حاکم بر جامعه اسلامی برگرفته از تعالیم و حیانی می باشد، ضروری به نظر می رسد تا تمام ابعاد موضوع تبیین و تحلیل گردد، بنابراین در این تحقیق با روش توصیفی - تحلیلی سعی شده است تا کارکرد سلول های بنیادی در درمان های پزشکی تبیین شده و سپس حکم تکلیفی استعمال و به کارگیری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف در درمان انسان و حکم تکلیفی نگهداری آن، همچنین حکم وضعی مالکیت، توارث، خرید و فروش و وصیت آن استخراج گردد. در این راستا دیدگاه های فقهای معاصر به همراه ادله راجح جمع آوری شده است. نتایج حاصل، گویای این است که در جواز حکم تکلیفی استعمال و نگهداری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف مخالفی یافت نشده است و حکم به برائت صادر می شود. همچنین پیرامون حکم وضعی مالکیت سلول های بنیادی دو دیدگاه موجود است گروهی فرزند و گروهی دیگر مادر را مالک آن می دانند که نظریه مالکیت فرزند از اتقان بیشتری برخوردار است چرا که بند ناف به واسطه فرزند ساخته می شود و مادر در ایجاد آن هیچ نقشی ندارد. در زمینه حکم وضعی وراثت این سلول ها، گروهی مورث را ورثه مادر و گروهی دیگر مورث را ورثه فرزند می دانند که نظریه وراثت فرزند به همان دلیل که در مسأله مالکیت ذکر شد از اقبال بیشتری برخوردار است. به علاوه در زمینه حکم وضعی بیع سلول های بنیادی و وصیت بر آن ها در میان فقهای معاصر مخالفی یافت نشده است و حکم به برائت صادر شده است چرا که باعث نجات جان آدمی می شود.

واژگان کلیدی: فقه، حکم تکلیفی، حکم وضعی، سلول، بند ناف

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات	۱
۱ - ۱ - مقدمه	۲
۱ - ۲ - بیان مسأله	۳
۱ - ۳ - هدف تحقیق	۴
۱ - ۴ - ضرورت انجام تحقیق	۴
۱ - ۵ - استفاده کنندگان از تحقیق	۴
۱ - ۶ - سؤال ها یا فرضیه های تحقیق	۴
۱ - ۷ - تعریف مفاهیم مطرح شده در سؤال ها یا فرضیه های تحقیق	۵
۱ - ۸ - کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن	۶
۱ - ۹ - پیشینه نظری و تجربی	۷
۱ - ۱۰ - روش اجرای تحقیق	۹
فصل دوم: بررسی کارکرد سلول های بنیادی در عرصه علوم پزشکی	۱۰
۲ - ۱ - مقدمه	۱۱
۲ - ۲ - تاریخچه سلول های بنیادی در جهان و ایران	۱۲
۲ - ۳ - سلول های بنیادی و کارکرد آن در علوم پزشکی	۱۳
فصل سوم: بررسی احکام تکلیفی سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف در زمینه درمانی	۱۶
۳ - ۱ - حکم تکلیفی استعمال سلول های بنیادی در انسان	۱۷
۳ - ۲ - ادله ی جواز استفاده از سلول های بنیادی در زمینه درمانی	۱۷
۳ - ۲ - ۱ - کتاب	۱۷
۳ - ۲ - ۲ - سنت	۲۱
۳ - ۲ - ۳ - عقل	۲۲
۳ - ۲ - ۳ - ۱ - اصل برائت	۲۲
۳ - ۲ - ۳ - ۱ - ۱ - کتاب	۲۳
۳ - ۲ - ۳ - ۱ - ۲ - سنت	۲۵
۳ - ۲ - ۳ - ۲ - اصالة الحلیة	۲۶
۳ - ۲ - ۳ - ۳ - مقدمه واجب	۲۶

- ۳-۳-۱- حکم تکلیفی نگهداری از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف ۲۷
- ۳-۳-۲- ادله ی جواز نگهداری از سلول های بنیادی در زمینه درمانی ۲۸
- ۳-۳-۲-۱- کتاب ۲۸
- ۳-۳-۲-۲- سنت ۲۹
- ۳-۳-۲-۳- عقل ۳۰
- ۳-۳-۲-۱- اصل برائت ۳۰
- ۳-۳-۲-۲- اصالةالحلیة ۳۱
- ۳-۳-۲-۳- مقمه واجب ۳۱
- فصل چهارم: بررسی احکام وضعی سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف در زمینه درمانی ۳۳
- ۴-۱- حکم وضعی مالکیت سلول های بنیادی ۳۴
- ۴-۲- رابطه انسان با اعضای بدن خویش ۳۴
- ۴-۲-۱- نظریه سلطنت ۳۴
- ۴-۲-۲- کتاب ۳۵
- ۴-۲-۳- سنت ۳۵
- ۴-۲-۵- سلطنت بر نفس ۳۷
- ۴-۳- نظریه مالکیت ۳۸
- ۴-۴-۱- نظریه امانی ۳۹
- ۴-۴-۲- آیات ۴۰
- ۴-۴-۳- سنت ۴۰
- ۴-۵- ادله قائلین به مالکیت مادر ۴۱
- ۴-۶- ادله مالکیت فرزند ۴۲
- ۴-۷- رد ادله قائلین به مالکیت مادر بر بندگانف ۴۳
- ۴-۸- حکم وضعی وراثت سلول های بنیادی ۴۴
- ۴-۹- بیع سلول های بنیادی موجود در بند ناف ۴۷
- ۴-۱۰- تعریف بیع و شرایط ظرفین آن ۴۸
- ۴-۱۱- مخالفین بیع اعضا ۴۹
- ۴-۱۲- دلایل قائلین به عدم جواز بیع اعضای بدن ۴۹
- ۴-۱۲-۱- کتاب ۴۹

- ۴-۱۲-۲- سنت ۵۲
- ۴-۱۲-۳-۱- عقل ۵۴
- ۴-۱۲-۳-۲- قاعده لاضرر ۵۴
- ۴-۱۲-۳-۳- کتاب ۵۵
- ۴-۱۲-۳-۴- سنت ۵۵
- ۴-۱۲-۳-۵- عقل ۵۶
- ۴-۱۲-۳-۶- بنای عقلا ۵۶
- ۴-۱۲-۴- اجماع ۵۷
- ۴-۱۳- پاسخ قائلین جواز بیع میته ۵۷
- ۴-۱۳-۱- پاسخ به آیات ۵۷
- ۴-۱۳-۲- پاسخ به روایات ۵۹
- ۴-۱۳-۳- پاسخ به دلیل عقل ۶۱
- ۴-۱۳-۴- پاسخ به دلیل اجماع ۶۲
- ۴-۱۴- دلایل موافقین بیع اعضا ۶۲
- ۴-۱۴-۱- آیات ۶۳
- ۴-۱۴-۲- سنت ۶۳
- ۴-۱۵- پاسخ مخالفین بیع و پیوند اعضا به روایت صیقل ۶۶
- ۴-۱۶- اشکالات وارده بر روایات موافقین بیع اعضا ۶۷
- ۴-۱۷- پاسخ به اشکالات ۶۸
- ۴-۱۸- راهکار عملی هنگام مواجهه با دو دلیل معارض ۷۰
- ۴-۱۹- تعریف و صیت ۷۱
- ۴-۲۰- شرایط موصی ۷۱
- ۴-۲۱- شرایط موصی له ۷۲
- ۴-۲۲- وصیت بر سلول های بنیادی ۷۳
- ۴-۲۲-۱- کتاب ۷۳
- ۴-۲۲-۲- سنت ۷۵
- ۴-۲۲-۳- اجماع ۷۸
- منابع و مآخذ ۸۱

فصل اول:

کلیات

۱ - ۱ - مقدمه

در عصر جدید اقدامات بسیاری در خصوص حفظ حیات موجودات خصوصا انسان و همچنین تولید حیوانات تراریخته صورت پذیرفته است که این هدف بزرگ، دانشمندان و پزشکان را بر آن داشته است تا با استفاده از تحقیقات و ابزارها مختلفی که در اختیار دارند بتوانند دانش طب و بهداشت را به سمت ایجاد یکسری فرصت های جدید به جهت ارتقاء سطح سلامت و حیات انسان و سایر موجودات عالم و همچنین پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری ها سوق دهند. از جمله این اقدامات استعمال و به کارگیری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف انسان است که توجه دانشمندان و پزشکان امروز را به خود جلب کرده است.

ارنست مک کلوچ و و جیمز تیل اولین دانشمندانی بودند که در سال ۱۹۶۰ بر روی موش ها آزمایشاتی انجام دادند و به قدرت حیرت انگیز سلول های بنیادی پی بردند و از آن ها استفاده کردند.

این سلول ها را با توجه به منشأشان به دو دسته می توان تقسیم کرد: ۱- سلول های بنیادی جنینی که در مراحل اولیه تشکیل جنین از او می توان گرفت. ۲- سلول های بنیادی بالغ که بعد از تولد فرد از مغز استخوان او گرفته می شود.

این سلول ها به علت پتانسیل بالا می توانند جایگزین بافت های آسیب دیده بدن شوند و به رفع نقص بافتی پردازند. گاه از آن ها برای درمان بسیاری از بیماری های لاعلاج بدن نظیر آسیب طناب نخاعی که هیچ راه درمان دیگری ندارد استفاده می شود. گاه سلول های بنیادی در درمان طیف وسیعی از بیماری هایی نظیر: بیماری های قلبی، عروقی، کلیوی، و... کاربرد دارند.

همچنین باید اضافه کرد که امروزه دانشمندان به علت توانایی بسیار بالای این سلول ها خصوصا سلول های بنیادی جنینی در پی تولید موجودات تراریخته ای با استفاده از آن ها هستند.

بنابراین می توان گفت: سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف به علت کارکردهایی که در زمینه پزشکی و درمانی دارند از جمله مسائل مستحدثه در فقه امامیه به شمار می روند که لازم است مورد توجه و بررسی ویژه ای قرار بگیرند و آراء فقهی فقهای معاصر در این خصوص بیان گردد.

مستحدثه بودن این موضوع دیدگاه های مختلفی را در زمینه استعمال و به کارگیری سلول های بنیادی موجود در خون در خون بند ناف، نگهداری، مالکیت، توارث، خرید و فروش و وصیت آن در پی داشته است.

این تحقیق بر آن است که دیدگاه های فقهای معاصر را به همراه ادله آن ها به دقت بررسی کند و قول راجح را بیان کند.

۱ - ۲ - بیان مسأله

امروزه با پیشرفت علم پزشکی در زمینه استفاده و به کارگیری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف در درمان طیف وسیعی از بیماری ها از جمله بیماری های گوارشی، کلیوی، قلبی، عروقی و پوستی و تشکیل بانک های فریز سلول های بنیادی جهت نگهداری و استفاده آن در آینده محتمل مورد توجه پزشکان، پژوهشگران و فقها جهت بررسی و نقد در محافل علمی، پژوهشی و دینی قرار گرفته است. بنابراین با توجه به کارکرد این سلول ها در زمینه درمانی که مسأله مبتلی به جامعه اسلامی می باشد لازم است حکم شارع مقدس را از طریق نظرات فقها در زمینه استعمال و به کارگیری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف و فروع حاکم بر آن به دست آورد چرا که قوانین حاکم بر جامعه اسلامی مبتی بر تعالیم وحیانی می باشد و این وظیفه خطیر بر عهده فقها است که با بذل جهد حکم الله را در مسائل نو ظهور تبیین نمایند و در اختیار سایرین قرار دهند.

حال با بررسی های صورت گرفته در این زمینه خلاء پژوهشی پیرامون حکم تکلیفی استعمال و نگهداری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف، و نیز حکم وضعی مالکیت، توارث، بیع و وصیت آن به چشم می خورد.

بنابراین شایسته است پژوهشی در زمینه حکم تکلیفی استعمال و نگهداری سلول های بنیادی و نیز حکم وضعی مالکیت، توارث آن، جهت تعیین وارث آن، بررسی مالیت سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف و حکم خرید و فروش سلول های بنیادی و همچنین وصیت بر آن های استخراج و تبیین گردد در این راستا دیدگاه های فقهای معاصر جمع آوری و حکم الهی با استدلال پیرامون آن استخراج می گردد؛ تا بتوان در نهایت به پیشبرد و بهبود سلامت جسمی جوامع بشری و اجرای فرامین الهی در سرزمین های اسلامی منجر شود. سرانجام با بررسی نظرات موافق و مخالف فقها قول راجح مطرح می گردد.

۱ - ۳ - هدف تحقیق

اهداف اصلی

- ۱- بررسی مبانی فقهی استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف
- ۲- جمع آوری دیدگاه فقهای معاصر در زمینه حکم وضعی و تکلیفی

اهداف فرعی

- ۱- تبیین و استخراج حکم تکلیفی استعمال و نگهداری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف
- ۲- تبیین و استخراج حکم وضعی استعمال و نگهداری سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف

۱ - ۴ - ضرورت انجام تحقیق

استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف مسأله مبتلا به جامعه ی امروز اسلامی می باشد و به سرعت در حال گسترش است؛ بنابراین نیاز به تبیین کامل آراء فقهای اسلامی، پیرامون تمام جوانب آن امری ضروری به نظر می رسد و از آن جا که قوانین حاکم بر جامعه ی اسلامی برگرفته از تعالیم و حیانی ست باید برای مسائل مستحدثه نظیر استعمال سلول های بنیادی و فروع آن نیز حکم شارع مقدس استنباط شود و این وظیفه خطیر بر دوش فقها و دانشمندان جامعه اسلامی ست که با بذل جهد حکم الله را در مسائل نو ظهور تبیین نمایند.

۱ - ۵ - استفاده کنندگان از تحقیق

دانشجویان رشته فقه و حقوق، حوزویان، پزشکان، مراکز علمی و پژوهشی و تک تک افراد می توانند از این تحقیق استفاده کنند.

۱ - ۶ - سؤال ها یا فرضیه های تحقیق

سؤال اصلی تحقیق

مبانی فقهی حکم تکلیفی و وضعی استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف چیست؟

سؤالات فرعی تحقیق

۱- مبانی فقهی حکم تکلیفی استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف چیست؟

۲- مبانی فقهی حکم وضعی استفاده از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف چیست؟

۱- ۷- تعریف مفاهیم مطرح شده در سؤال ها یا فرضیه های تحقیق

۱- فقه: فقه در لغت به معنی دانستن، عالم بودن به چیزی، فقاقت داشتن، فقیه بودن، علمی است که از فروع عملی احکام شرع بحث کند و مقصود از آن تحصیل ملکه ی اقتدار بر اجرای اعمال شرعی است. مبنای این عمل بر استنباط احکام است از کتاب و سنت و به سبب همین استنباط محل اجتهاد است (معین، ۱۳۸۱، ج. ۱، ص. ۱۱۸۶).

همچنین، فقه به معنی: فهمیدن چیزی را و دانستن، دریافتن، زیرکی، دانش دریافت چیزی و اکثر بر علم دین استعمال کنند به سبب شرف و بزرگی آن، لغتی است که عبارت از فهم غرض متکلم از کلام است و در اصطلاح، علم احکام شرعیه عملیه از روی ادله تفضیلیه است و گویند آن اصابت و وقوف بر معنی خفی است که حکم بدان تعلق دارد و آن علم مستنبط از روی رأی و اجتهاد است، علمی است که از فروع عملی احکام شرع بحث می کند و مقصود از آن تحصیل ملکه اقتدار بر اجرای اعمال شرعی است، مبنای این علم بر استنباط احکام است از کتاب و سنت، و سبب همین استنباط محل اجتهاد است، حیل و مکر است فقه و علم او خوی او نیست دانا هر که او محتال یا مکار نیست. چیره شدن بر کسی در نبرد علم فقه، دانا، عالم دین، کسی را گویند که فقه سنجیه او شود است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج. ۱۱، ص. ص. ۱۷۱۹۲، ۱۷۱۹۲).

کلمه فقه و تفقه در احادیث زیادی به کار برده شده است. مفهوم این کلمه در همه جا همراه با تعمق و فهم عمیق است. فقه در مورد احکام و مسائل علمی به کار می رود، یعنی اموری که هدف از آن ها این است که انسان در خارج عمل خاصی انجام دهد و یا عملی که انجام می دهد چگونه باشد و چگونه نباشد را شامل می شود.

علم فقه از وسیع ترین و گسترده ترین علوم اسلامی است. تاریخ آن از همه علوم اسلامی دیگر قدیمی تر است. در همه زمان ها در سطح بسیار گسترده ای تحصیل و تدریس شده است. مسائل فراوانی که شامل همه شئون زندگی بشر می شود با انواع مختلفش در ابواب مختلف فقه با نام های دیگر پراکنده است، به علاوه در فقه مسائلی هست که در حقوق امروز نیست (فیروز آبادی، ۱۴۱۵، ج ۴، ص. ۲۸۹).

۲- سلول بنیادی: سلول در لغت به معنی یاخته است (معین، ۱۳۸۱، ج. ۱، ص ۸۷۴).

همچنین سلول به معنی: موجودات زنده با وجود اختلاف شکل و صفاتی که ظاهر می سازند همگی از عناصر کوچکی به اسم سلول ساخته شده اند که ساختمان آن در جانوران و گیاهان تقریباً به یک نوع است، عملی که مبنای آن بر تحقیق کیفیات سلولی است سیتولوژی نامیده شده که اساس زیست شناسی جدید می باشد و در نیم قرن اخیر به واسطه تحقیقات و تجسسات دانشمندان بسط فوق العاده یافته و چون به اصل حیات بستگی دارد اهمیت زیاد پیدا نموده است، سلول در ۱۶۶۷م به واسطه ربرت هوک کشف گردید و در ۱۸۲۴م دوتروشه آن را چنین تعریف کرد سلول ها عناصر آزاد و مستقلی هستند که جمیع بافت های جانوری و گیاهی را تشکیل داده و ممکن است کاملاً به یکدیگر چسبیده و یا فاصله بین آن ها موجود باشد. ساختمان سلول - سلول های حیوانی از چهار قسمت سیتوپلاسم، سانتروزوم و هسته و شامه سلولی درست شده اند، یاخته، (دهخدا، ۱۳۷۷، ج. ۹، ص ۳۷۳۸).

بنیادی: بن به معنای پایه یا به معنی اساس است و آن را اصل، قاعده، بیخ، پایه و شالوده معنی کرده اند (عمید، ۱۳۶۹، ص. ۳۲۱). بنیادی صفت نسبی است چون یای آن یای نسبت است و بنیادی یعنی اصلی (معین، ۱۳۸۱، ج. ۱، ص ۴۶).

سلول های بنیادی، سلول های اولیه و غیر تخصصی و در واقع مادر تمامی سلول ها هستند که توانایی خودسازی و تمایز به انواع یاخته ها را دارند. سلول های بنیادی به انواع گوناگونی طبقه بندی می شوند، که شامل سلول های همه توان، پر توان، چند توان و تک توان می باشند.

این سلول ها به علت پتانسیل بالا در تقسیم و تمایز به سلول های تخصصی بدن و نیز توانایی در ترمیم بافتی بسیار مورد توجه هستند. این سلول ها جایگزین بافت های آسیب دیده شده و به ترمیم و رفع نقص بافتی می پردازند؛ بنابراین استفاده از سلول های بنیادی نشانگر قابلیت فوق العاده در درمان طیف وسیعی از بیماری های ناتوان کننده است.

۱ - ۸ - کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن

بررسی study

مبانی principles

فقهی jurisprudential

سلول های بنیادی stem cells

۱ - ۹ - پیشینه نظری و تجربی

در این زمینه:

۱- مقاله «مالکیت سلول‌های بنیادی» اثر امیر مهاجر میلانی در مجله پژوهش‌های فقهی دوره ۱۳، شماره

۳ موجود است:

که موضوع آن تعیین مالک سلول‌های بنیادی موجود در خون بند ناف نوزاد است. بنابراین در این مقاله ابتدا سعی بر آن است با ذکر دلایلی از ابواب مختلف فقه در قالب فروع متعدد مالکیت پدر یا مادر را ترجیح دهد اما با بررسی هر یک از دلایل نتیجه گویای آن است که هیچ یک از دلایل برای اثبات این دو دیدگاه کافی نمی باشد و تعبد خاصی از سوی شارع در این زمینه ثابت نیست و عقلاً جنین و سایر پسماند های زایمان جزء حقیقی مادر محسوب نمی شوند.

همچنان که بافت های پیش گفته را نمی توان به استناد فاصله بودن منی پدر یا جزء حقیقی بودن منی واقع شده در رحم با مادر و در نهایت به ادعای تلف عرفی منی پدر از نماءات مختص به مادر دانست بر این اساس جنین نماء مشترک والدین است و دلیلی بر اختصاص مادر به آن وجود ندارد.

همچنین تأکید بر نقش پدر به معنای مالکیت او بر پسماند های زایمان نیست و می توان با تفکیک نقش پدر در تکون اصل جنین و پسماند های زایمان و از طرفی با توجه به یافته های علم پزشکی بر منشأ جنینی بند ناف و سلول های بنیادی موجود در آن، مالکیت پدر بر بافت های پیش گفته را نفی کرد؛ زیرا به لحاظ ارتکازات عرفی، اگر جنین عامل تولید بافت های مذکور باشد این برای مالک دانستن آن کافی است.

همچنان که نقش مادر در تغذیه جنین و فراهم کردن شرایط تولید چنین بافت هایی بر جنین نیز، سبب مشارکت مادر در آن ها نمی شود؛ زیرا با استفاده جنین از مواد مغذی که مادر در اختیار او قرار می دهد، این مواد به لحاظ برداشت های عرفی تالف محسوب می شوند و در نتیجه مادر در محصول فعالیت های جنین سهمی نخواهد داشت.

بنابراین می توان گفت در این مقاله صرفاً حکم وضعی مالکیت سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف از منظر فقه امامیه بررسی شده است و سایر احکام وضعی و تکلیفی آن مورد توجه قرار نگرفته است.

۲- در مقاله «بررسی پیوند عضو با استفاده از سلول‌های بنیادی با رویکردی بر نظر امام خمینی (ره)» اثر

سید مصطفی موسوی بجنوردی در پژوهشنامه متین دوره ۱ شماره ۵۶ است:

که در زمینه پیوند اعضا بافت و سلول در جهت ترمیم عضو آسیب دیده و درمان بسیاری از بیماری های بدخیم و خوش خیم، در عرصه علوم پزشکی می باشد.

همچنین مسأله مالکیت انسان بر اعضا و سلول های خود و امکان یا عدم امکان خرید یا فروش اعضا و سلول های بنیادی از جمله موضوعاتی است که موافقان و مخالفانی در حوزه های اخلاقی، مذهبی و حقوقی داشته است که در این مقاله به بررسی آن پرداخته شده است.

با بررسی هایی که در متون روایی انجام داده است مانند قاعده سلطنت این نتیجه به دست می آید که انسان مالک اعضا و اجزای بدن خود بوده و حق هرگونه تصرف آزادانه و سلطه مالکانه را دارد ولی شریعت مقدس اسلام برای آزادی مرز مشخصی تعیین نموده است به گونه ای که بهره گیری از این آزادی باید در چهارچوب قوانین شریعت باشد و موجب ضایع شدن حقوق خود و دیگران نگردد.

به علاوه سلطه انسان بر خویشتن تا مرز اتلاف نفس یا نقص عضو متوقف می شود و هیچ کس مجاز نیست خود را نابود کند یا صدمه کلی به یکی از اعضا یا قسمتی از بدن خویش وارد نماید به طوری که موجب نقص عضو شود.

بنابراین ضرر با تحمل ضرری مساوی یا بیش تر قابل جبران نیست و شریعت مقدس اسلام اجازه ایثار در این موارد را به شخص نمی دهد این عمل با اصل کرامت و احترام دهنده عضو مغایرت ندارد

همچنین از آن جا که سلول های بنیادی در جهت پیوند عضو از فرد به خودش و دیگران مزیت های فراوانی دارد از جمله پایین آوردن معایب پیوند عضو؛ در این مقاله بررسی می شود که اگر دلیل پیوند عضو بافت و سلول این باشد که ملک شخص است یا مالک متصرف در آن است، در این صورت پس از قطع نیز ملک او ست و می تواند به هرگونه که بخواهد آن را بفروشد.

همچنین فروش عضو را جایز می داند حتی اگر بگوییم عضو، ملک شخص نیست ولی حق استفاده از آن را دارد؛ زیرا شخص می تواند در مقابل مال از حق استفاده خود از عضو بگذرد.

این تحقیق مسأله پیوند اعضا بافت و سلول های بنیادی و رابطه انسان با اعضای بدن خویش از جمله مالکیت، سلطنت، امانت را با تکیه بر نظرات امام خمینی (ره) مدنظر قرار داده است.

اما تحقیق حاضر در پی بررسی تمامی احکام وضعی از جمله مالکیت، وراثت، بیع و وصیت و احکام تکلیفی استفاده و نگهداری از سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف است و تنها به یک جزء از آن اکتفا نمی کند؛ همچنین باید افزود در این جا تنها احکام سلول های بنیادی موجود در خون بند ناف بررسی

می شود و بررسی احکام سایر اقسام این سلول ها خارج از چارچوب این تحقیق می باشد و از آن جا که یک مسأله مستحدثه می باشد سعی شده به استفتاء از فقهای معاصر پرداخته شود و تنها به یک دیدگاه از مراجع عظام تقلید بسنده نگردد.

۱ - ۱۰ - روش اجرای تحقیق

روش اجرای تحقیق توصیفی - تحلیلی ست که در این نوع توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم به صورت نظام دار می باشد و این نوع تحقیق را بیشتر بر روی متن های مکتوب، شفاهی و تصویری در خصوص موضوع خاص انجام می گردد.

و شیوه گرد آوری مطالب در این تحقیق کتابخانه ای و ابزار جمع آوری نیز عمدتاً فیش برداری از کتاب ها و استفاده از مقالات و سایت های اینترنتی و همچنین استفاده از نرم افزارهای فقهی می باشد.